

YTTRANDE

Dnr 20/0050

Stockholm den 2020-11-26

Justitiedepartementet

Diariern JU2020/02919/L6

Ett ändamålsenligt skydd för den svenska tryck- och yttrandefriheten, SOU 2020:45

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) har anmodats att yttra sig över rubricerat ärende. Sieps vill inledningsvis välkomna initiativet med en översyn av det svenska grundlagsskyddet för tryck- och yttrandefriheten, inte minst för att göra det mer ändamålsenligt i ljuset av den informationstekniska utvecklingen. Sieps yttrande begränsas till de delar som rör utredningens övergripande bedömningar om den föreslagna regleringens förhållande till EU-rätten.

I förevarande utredning aktualiseras ånyo den ofta återkommande frågan om det svenska grundlagsskyddet för tryck- och yttrandefrihet och dess förhållande till unionsrätten. Frågan om relationen mellan det svenska grundlagsskyddet för tryck- och yttrandefrihet och principen om EU-rättens företräde har diskuterats ända sedan Sverige gick med i EU och ser ut att förbli olöst även i denna utredning. Den svenska positionen är, åtminstone indirekt, att TF och YGL går före EU-rätten vid konflikt (se bl.a. Österdahl, I. Offentlighetsprincipen och den svenska tryck- och yttrandefrihetsmodellen — en ytterligare kommentar SvJT 2016).

Utredningen konstaterar att EU:s dataskyddsförordning och den kompletterande dataskyddslagen som ger skydd åt den personliga integriteten också fortsättningsvis inte skall tillämpas i den utsträckning det skulle strida mot bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen (s. 239 i SOU 2020:45). Dataskyddsförordningen innehåller bestämmelser som kan komma i konflikt med den nu gällande svenska ordningen, däribland artikel 10 som uppmärksammas av utredningen.

Samtidigt påminner utredningen om att möjligheterna att skydda den personliga integriteten i de båda grundlagarna är begränsad till den brottskatalog som bland annat föreskriver att enskilda ska skyddas mot förtal. Därtill tillkommer vissa undantagsbestämmelser för särskilt känsliga uppgifter där dataskyddsförordningens bestämmelser tillämpas framför de svenska grundlagarna. Det kan mot denna bakgrund konstateras att, i ett europeiskt jämförande perspektiv, hör Sverige till de länder som saknar ett starkt skydd för den personliga integriteten, då lagstiftningen snarare ger ett starkt skydd för öppenhet och informationsfrihet.

Mot denna bakgrund välkomnar Sieps särskilt utredningens bedömning om huruvida det finns behov av att begränsa grundlagsskyddet för vissa söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelse (med koppling till artikel 10 i dataskyddsförordningen). Man konstaterar att den tekniska och mediala utvecklingen kan föra med sig nya företeelser för vilka grundlagsskydd inte framstår som önskvärt eller lämpligt, varav rena söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelse enligt utredningen är ett sådant exempel. Resonemanget utgår från en proportionalitetsbedömning om huruvida åtgärden, det vill säga att ge ett grundlagsskydd till söktjänsten står i överensstämmelse med målet, det vill säga allmänhetens behov av att få information om enskildas lagöverträdelse.

Frågan om det svenska grundlagsskyddet för tryck- och yttrandefrihet och dess förhållande till unionsrätten må vara en rättspolitisk debatt, men Sieps vill framhålla att det kan finnas risker med att avstå från att noggrant analysera de svenska regleringarna i varje fall. Här bör man vidare beakta att Lagrådet tidigt bedömde det som tveksamt om den dåvarande EG-domstolen skulle acceptera ett vittgående undantag från integritetsskyddsintressena som följer av att TF och YGL tolkades in i artiklarna i det tidigare dataskyddsdirektivet (genomfört i svensk rätt genom personuppgiftslagen, PUL) (se a. prop. s. 241 f). Mot denna bakgrund är det särskilt välkommet att utredningen genomför en noggrann proportionalitetsbedömning av syftet med grundlagsskyddet. Detta torde stärka den svenska positionen i händelse av att de svenska grundlagarna i framtiden blir bedömda av EU-domstolen.

I detta ärende har Göran von Sydow beslutat. Anna Wetter Ryde har varit föredragande.

Göran von Sydow
Direktör